

לאו הניתק לעשה

הרי ברור מהגמרא בכמה מקומות, ובתוכם מכות יג', שלאו הניתק לעשה פטור ממלקות. ברם, סיבת הפטור אינה ברורה. אנו נוכיח מגמרות שונות וראשונים שונים שיש ג' מהלכים כלליים בענין סיבת פטור מלקות בלאו הניתק לעשה:

א. תיקון

לפי מהלך א', סיבת פטור מלקות ללאו הניתק לעשה היא שקיום העשה מתקן את עבירת הלאו. מהלך זה עולה יפה עם שיטת קיימו ולא קיימו הנמצאת במכות טו. לפי שיטה זו, המחייב של מלקות הוא עבירת הלאו בלבד ואילו קיום העשה אינו פועל אלא כתיקון הלאו הפוטר את הלאו ממלקות. כיון שהמחייב של מלקות הוא עבירת הלאו בלבד, שיטת קיימו ולא קיימו סוברת שיש חיוב מלקות אפילו כשהיכולת לקיים את העשה מבוטלת מאיליה, אפילו ע"י אונס. כיון שאין עוד יכולת לתקן את הלאו, מאיזו סיבה שהיא, חל חיוב מלקות מחמת עבירת הלאו. על דרך זו, רש"י (מכות טו. ד"ה הניחא) לפי מ"ד קיימו ולא קיימו מבטא את תועלת העשה שמנתק את הלאו כתיקון, וז"ל: "למאן דתני קיים את העשה פטור לא קיימו חייב שהעשה תיקונו של לאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה, שמשעה שעבר הלאו נגמר אבל העשה ניתן לעקור המלקות".

אליבא דמהלך א', יש מחלוקת באופי התיקון של העשה. מחלוקת זו מתייחסת לזמן והיקף התיקון; האם התיקון מועיל רק מכאן ולהבא או אפילו למפרע. נראה שיש ג' דרכים במפרשים:

1. תיקון מכאן ולהבא

לפי דרך זו, תיקון של העשה רק מועיל מכאן ולהבא ואינו יכול לעקור את העבירה למפרע עד שנחשב כאילו הגברא לא חטא מעולם. הראיה לדרך זו מהגמ' ב"מ כו':

ואמר רבא ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה
עובר בכולן, משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא
תוכל להתעלם. ואף על גב דחזרה לאחר יאוש, מתנה הוא
דיהיב ליה, ואיסורא דעבד עבד.

הרבה ראשונים על האתר מקשים למה הגמ' מתארת את ההשבה
כמתנה שחסרה יחס לכל העבירות אם א' מן העבירות היא לאו דלא תגזול
דמתיחסת להשבה כיון דלאו זה ניתק לעשה של "והשיב את הגזילה".
קבוצה של ראשונים מתרצים שלשון הגמ' של מתנה נובעת מתוך מבט של
עצם העבירה שלא נתקנה ע"י ההשבה. מפרשים אלו סוברים שתיקון של
העשה מועיל רק מכאן ולהבא ואינו מתקן את עצם העבירה למפרע.
לדוגמא, תוספות רבינו פרץ שם מתרץ את הקושיא הנ"ל על דרך זו, וז"ל:
"דבעלמא כי נמי כי שילם הדמים השתא איפטר מ"מ מעיקרא עבר אלאו
דלא תגזול אלא שסילקו השתא".

הלחם משנה מסביר באופן דומה את הרמב"ם (הל' גזלה ואבידה
יד:ו) שמתאר את ההשבה כמתנה כמו הגמ', וז"ל הרמב"ם: "הרואה
חבירו שנפל ממנו דינר ... ואפילו החזיר לו הדינר לאחר שנתיאש זו מתנה
היא וכבר עבר על האיסורים". על דרך תוס' ר"פ, הלח"מ שם מפרש
שההשבה נחשבת כמתנה כיון דאינה מתקנת את עצם העבירה למפרע,
וז"ל: "אבל רבינו [הרמב"ם] ז"ל כתב "וכבר עבר על האיסורים" ונ"ל
טעמו מפני שאע"פ שמתקן אח"כ הלאו דלא תגזול בהשבת גזילה כדכתיב
"והשיב את הגזילה" מ"מ כבר עבר על לא תגזול ... ואח"כ הוא מתקן
שכל מי שעובר לאו ואחר כך קיים העשה שנתקו הכתוב לא בשביל כן
מקרי שלא עבר לאו וצריך תשובה גמורה".

אפשר שאפילו הראשונים שמתרצים את קושית הנ"ל בדרכים
אחרים, ובהם תוספות שם (ד"ה מתנה) שמפרש שמשפט בגמ' של "מתנה
הוא דיהיב ליה..." קאי רק על לאו דלא תוכל להתעלם ולא על לאו דלא
תגזול, מסכימים ליסוד שקיום העשה מתקן את הלאו רק מכאן ולהבא. רק
קשה להם לשון הגמ' של "מתנה" שמשמע שאין יחס כלל בין ההשבה
והאיסור, כי אפילו נימא שקיום העשה רק מתקן מכאן ולהבא, עדיין יש
יחס בין ההשבה והאיסור.

אפשר לומר שתיקון העשה מועיל רק מכאן ולהבא בגלל אופי הלאו שנתקן ע"י העשה. כלומר, אם הלאו מוגדר כמעשה איסור, אי אפשר לתקן את הלאו למפרע כי א"א לשנות את העבר. לדוגמא, אם לאו דגזל מוגדר כמעשה איסור של גזילה, קיום העשה של השבת גזילה אינו יכול לתקן את מעשה הגזילה למפרע עד שנחשב כאילו הגברא מעולם לא גזל שהרי סוף סוף גזל. ההשבת גזילה יכולה רק לתקן את מעמד הגברא מכאן ולהבא. דהיינו, תיקון זה מכאן ולהבא מועיל מצד הגברא ולא מצד עצם עבירה.

יש לפרש את היסוד הזה של תיקון מצד הגברא בב' אופנים:

א. קיום העשה פועל כמעשה של תשובה של הגברא על הלאו. לדוגמא, קיום העשה של "והשיב את הגזילה" פועל כמעשה של תשובה על הלאו של "לא תגזול". לפי פירוש זה, צריך יחס בין הלאו והעשה כדי שיפעול קיום העשה כמעשה של תשובה על עבירת הלאו.

ב. קיום העשה מנתק את הקשר בין הגברא והלאו ע"י שעוקר את ההנאה שהגברא מקבל מן העבירה. האור שמח (הל' חמץ ומצה א:ג) מפרש פטור מלקות של לאו הניתק לעשה על דרך זו, וז"ל: "דכוונת לאו ניתוק לעשה פירושו שהתורה לא הניחתו לגמור המכוון שלו, היינו שכיון [שכיוון] להפרד מאנוסתו, ובאה ע"ז העשה עמוד והחזיר, שלא יוגמר המכוון שלו ... וכך לא תגזול ולא תבא אל ביתו כו', ואם גזל או בא אל ביתו כו' והשיב הנך מילי, ולא נתקיים רצונו".

הנ"מ בין ב' פירושים אלו הוא מצות עשה כמו "הוא ותמורתו יהיה קודש" שנתקיימה ממילא ואינו ביד החוטא לקיימה או שלא לקיימה. לפירוש א', אי אפשר להחשיב קיום עשה כזה כמעשה של תשובה כיון דקיומו לא היה ביד הגברא. אולם, לפירוש ב', עשה כזה יכול לנתק את החיבור בין הגברא והלאו, כמו שהאור שמח שם כותב בפירוש בענין עשה זה דתמורה, כיון דלמעשה לא נגמר הכוונה של הגברא אחרי שקרבן א' נשאר בקדושתו.

2. תיקון למפרע במקצת

לפי דרך זו, תיקון של העשה מועיל לעקור את הלאו למפרע אבל רק במקצת. סוג תיקון זה של תיקון למפרע במקצת ג"כ הושפע מאופי

הלאו שנתקן ע"י העשה. כלומר, אם הלאו מוגדר לא כמעשה איסור אלא כתוצאת איסור, אפשר שיועיל תיקון של העשה למפרע במקצת. לדוגמא, אפשר שאיסור לגרש את אשה שנאנסה אינו מוגדר כמעשה איסור שלא לגרש אותה אלא מוגדר כתוצאת איסור שלא לגרום אותה להיות במצב של גירושין ובדידות. אם האיסור מוגדר כתוצאת איסור, אפשר שהעבירה בשעת גירושין נחשבת כעבירה גמורה כיון שאנו מצפים בשעה זו שמעשה הגירושין ישאיר אותה במצב של גירושין לעולם. אבל אחרי שהמגרש חוזר ומתחתן עם האשה שאנס לקיים את העשה של "לו תהיה לאשה", העבירה נשתנה למפרע מתוצאת איסור קבוע ונצחי לתוצאת איסור זמני ועראי. ברם, תיקון זה לא נחשב כתיקון למפרע לגמרי כיון שאינו עוקר את תוצאת איסור של מצב הגירושין שלה בין עבירת הלאו בשעת מעשה גירושין וקיום העשה בשעת נישואין השניים.

על דרך זו, רש"י (תמורה ד: ד"ה אם ישראל) מסביר שקיום העשה מתקן את הלאו בעצמו, ולא רק את מעמד הגברא כדרך א'. בענין מאנס שמגרש את האשה שאנס ומחזירה, משמע מרש"י שם שנישואין שניים מקיים את מצות עשה של "לו תהיה לאשה" וג"כ מתקן את הלאו של "לא יוכל שלחה". ז"ל רש"י: "אם ישראל הוא [המגרש] מחזיר משום דבעמוד והחזר קאי ואפשר ליה לקיומי תרווייהו עשה ולא תעשה דאפשר בחזרה". רש"י סובר שהחזרה לא רק מקיימת את העשה אלא ג"כ מקיימת את הלאו ע"י תיקון הלאו. כמו שביארנו לעיל, לא ניתן לתיקון למפרע רק אם הלאו מוגדר כתוצאת איסור ולא כמעשה איסור. זה עולה יפה עם רש"י (מכות טו. ד"ה אלא אמר רבא) שמגדיר את הלאו של "לא יוכל שלחה" כתוצאת איסור שלא ישאיר אותה במצב של גירושין. בגלל זה, מלבד העשה של "לו תהיה לאשה", הלאו של "לא יוכל שלחה" בעצמו ג"כ מחייב את המגרש לחזור ולהתחתן עם האשה שאנס כדי שלא ימשיך לעבור על הלאו התמידי כל רגע שהיא במצב של גירושין. ז"ל רש"י: "דאמר קרא כל ימיו לא הוה ליה למיכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו הכי קאמר לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה ועל כרחך עמוד והחזר קאמר".

הגר"ח (חידושי הגר"ז עמוד ל"א ד"ה במה) ג"כ מסכים עם דרך זו שפטור מלקות של לאו הניתק לעשה שייך רק ללאוין שמוגדרים כתוצאות איסור. הוא מקשה למה הרמב"ם בהל' קרבן פסח (א: ז) פוטר את הלאו

של לינה ממלקות משום דהוי לאו שאין בו מעשה ולא משום דהוי לאו הניתק לעשה של שריפה כמו שהוא פוטר את הלאו של נותר ממלקות משום דהוי לאו הניתק לעשה בהל' קרבן פסח (י:יא). ר' חיים מסביר שפטור מלקות של לאו הניתק לעשה שייך רק ללאוין כמו נותר, שמוגדר כתוצאת איסור של החלות שם נותר על הבשר, כיון דבכה"ג קיום העשה של שריפה יכול לתקן את הלאו ע"י הפקעת שם נותר. ברם, הלאו של לינה מוגדר כאיסור שלא הקריב את האימורים בזמנם ולכן קיום העשה של שריפה אינו יכול לתקן את הלאו כיון שלמעשה לא הקריב את האימורים בזמנם. ר' משולם דוד (עמוד מ"ב) מבאר שבדרך כלל, רב חיים חושב שפטור מלקות של לאו הניתק לעשה שייך רק ללאוין שמוגדרים כתוצאות איסור ולכן הפטור שייך רק ללאו של נותר ולא ללאו של לינה. אפשר להסביר את חילוק זה ע"פ יסוד הנ"ל שפטור ניתק לעשה שייך רק כשקיום העשה יכול לתקן את עצם העבירה למפרע, לכל הפחות למפרע במקצת, ותיקון כזה שייך רק אם הלאו מוגדר כתוצאת איסור.

3. תיקון למפרע לגמרי

לפי דרך זו, תיקון של העשה עוקר את הלאו למפרע לגמרי עד דנחשב כאילו העבירה לא נעשתה מעולם. סוג תיקון זה לא נקבע ע"י אופי הלאו כמו ב' סוגים הראשונים של תיקון מכאן ולהבא ומקצת למפרע, אלא נקבע ע"י זמן קיום העשה ביחס לזמן עבירת הלאו. יש מחלוקת כללית אליבא דמ"ד קיימו ולא קיימו לגבי מתי צריכים לקיים את העשה שיפטור את הלאו ממלקות. רמב"ם (הל' סנהדרין טז:ד, יח:ב), רמב"ן (מכות טו. ד"ה אין זה נכון), ומאירי (מכות שם ד"ה כל מצות) כולם סוברים שאין גבול לקיום העשה, וז"ל המאירי: "הא כל שאפשר לו לקיימו אינו לוקה אפילו [שהה] זמן מרובה."

רש"י (מכות שם ד"ה הניחא למאן דתני) וכסף משנה (הל' סנהדרין טז:ד) חולקים וסוברים שהעשה פוטר את הלאו ממלקות רק אם העשה מקוים בשעה שב"ד נותנין התראה על הלאו. אולם, מפרשים אחרים מגבילים את זמן קיום העשה עוד יותר לתוך כדי דיבור של עבירת הלאו. לדוגמא, תוספות (מכות שם ד"ה הניחא) מגבילים את זמן קיום כל ניתוקי עשה אליבא דמ"ד קיימו ולא קיימו לתכ"ד של עבירת הלאו.

רש"י (חולין קמא. ד"ה קיימו ולא קיימו), ריטב"א (שם ד"ה לא צריכא), ומאירי (שם ד"ה כל לאו) רק מגבילים את זמן קיום ניתוק העשה של שילוח הקן לתכ"ד של עבירת הלאו של "לא תקח". לפי מפרשים אלו שקיום העשה צריך להיעשות תכ"ד של עבירת הלאו, אפשר שקיום העשה עוקר את הלאו למפרע לגמרי. כיון דהעשה נתקיים תכ"ד של עבירת הלאו, זה נחשב כאילו הלאו לא נעשתה מעולם. אם הלאו מוגדר כתוצאת איסור, לא היה זמן לתוצאה לחול, ואם הלאו מוגדר כמעשה איסור, הקיום עשה תכ"ד ללאו פועל כחזרה מן המעשה כמו שמצינו בתחומים אחרים של הלכה כגון חזרה תכ"ד ממעשה קנין.

לאור פירוש זה שקיום העשה תכ"ד לעבירת הלאו פועל סוג אחר של תיקון הלאו, צריך להדגיש שרש"י, ריטב"א, ומאירי מחלקים בין הזמן של ניתוקי עשה שונים. למרות שכולם מגבילים את זמן קיום העשה של שילוח הקן לתכ"ד של עבירת הלאו, בדרך כלל הם מרחיבים את זמן קיום העשה: לרש"י עד התראת ב"ד, לריטב"א ומאירי עד עולם. זה מוכיח שכמה ראשונים אינם מחברים כל ניתוקי עשה ביחד בחדא מחתא, אלא הם חושבים שיש סוגים שונים של ניתוק לעשה וסוגים שונים של תיקונים. אנו נחזור ליסוד זה בסוף המאמר.

ב. לא נגמר המחייב

לפי מהלך ב', סיבת פטור מלקות ללאו הניתק לעשה היא שהמחייב של המלקות כולל גם עבירת הלאו וגם עבירת העשה. כיון שכן, כשנתקיים העשה ליכא חיוב מלקות כיון דלא נגמר המחייב של מלקות. אע"פ שקיום העשה לפי מהלך זה אינו מתקן את הלאו, עדיין צריך שיהא איזה יחס בין הלאו לעשה להסביר למה מחייב המלקות של הלאו כולל ג"כ ביטול העשה. מהלך זה עולה יפה עם שיטת בטלו ולא בטלו הנמצאת במכות טו. שיטה זו סוברת שיש חיוב מלקות רק אם הביטול עשה הוא בידים. כיון דביטול העשה מהווה חלק מן המחייב של מלקות, הביטול צריך שיהא בידים כמו עבירת הלאו כדי לחייב מלקות. על דרך זו, רש"י (מכות טו. ד"ה הניחא) מפרש את סיבת הפטור מלקות לפי מ"ד בטלו ולא בטלו ע"פ היסוד שהמחייב של מלקות כולל גם עבירת הלאו וגם ביטול העשה, וז"ל: "למאן דתני לקמן בלאו הניתק לעשה בטל את העשה חייב על הלאו

לא בטל את העשה פטור שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל את העשה בידיים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד".

אליבא דמהלך ב', יש מחלוקת בענין היחס בין שני חלקי המחייב של מלקות: עבירת הלאו וביטול העשה. האם הלאו והעשה מהווים שני חלקים נפרדים של החיוב מלקות או חלק אחד, דהיינו מעשה עבירה אחד. נ"מ של מחלוקת זו הוא מתי צריכים להתרות ללאו הניתק לעשה לפי מ"ד בטלו ולא בטלו. זמן ההתראה גם משפיע על גדר ההתראה כהתראת ספק או התראת ודאי.

רש"י (מכות טו: ד"ה וריש לקיש) סובר שאפילו למ"ד בטלו ולא בטלו שביטול העשה הוא חלק מן המחייב של מלקות, נותנין התראה לפני עבירת הלאו ולא מהני התראה לפני ביטול העשה כיון דעבירת הלאו נחשבת כעבירת האזהרה. ז"ל רש"י: "ואי קשיא ... ויתרו בו כשבא לבטל את העשה שהוא עקירת הלאו? לעולם התראה בשעה שעובר על אזהרתו בעינין". רש"י הכא ממשיך לומר דכיון שנותנין התראה דוקא על הלאו, התראה זו נחשבת כהתראת ספק כיון דבשעת התראה עדיין יש יכולת לקיים את העשה ולא לגמור את המחייב של מלקות. מלבד ההנחה שהתראה צריכה להיות על עבירת האזהרה, רש"י ג"כ מניח שהלאו והעשה מהווים שני חלקים נפרדים של המחייב מלקות, כצד א' של המח' הנ"ל. ברם, אם הלאו והעשה מהווים חלק אחד של המחייב, דהיינו מעשה עבירה אחד, אפילו התראה על הלאו תיחשב כהתראת ודאי כדנפרש לקמן.

ריטב"א (מכות טו. ד"ה ולמאן דתני) חולק על רש"י וסובר שנותנין התראה לפני ביטול העשה כיון דהעשה מהווה חלק מן המחייב של מלקות. כיון שביטול העשה הוא חלק האחרון של המחייב, התראה לפני העשה נחשבת כהתראת ודאי. הריטב"א חולק על רש"י בענין התראה לומר שהתראה שייכת לכל חלק של המחייב עונש ולא רק שייכת לעבירת האזהרה. ברם, הרמ"ה (ריטב"א שם) מסכים עם רש"י שנותנין התראה דוקא לפני עבירת הלאו אבל חולק וסובר שההתראה עדיין נחשבת כהתראת ודאי כיון, וז"ל: "[ד]הרי [הלאו ועשה] כחדא מילתא וכאילו הלאו התחלת העבירה והעשה גמר העבירה". הרי מבואר שרמ"ה סובר

שהלאו והעשה מהווים חלק א' מן המחייב ומעשה עבירה אחד, כצד ב' של המח' הנ"ל.¹

עד עכשיו, אנו כבר מניחים אליבא דמ"ד בטלו ולא בטלו שהמחייב של מלקות כולל גם עבירת הלאו וגם ביטול העשה להסביר את התנאי של ביטול העשה בידיים לחיוב מלקות. ברם, אפשר להציע מהלך אחר שג"כ יכול לפרש מקורות נוספים. לפי מהלך החדש הזה, המחייב של מלקות הוא אך ורק עבירת הלאו. אולם, הניתוק עשה גורם שהלאו לא מוגדר כמעשה איסור חד-פעמי אלא מוגדר כתוצאת איסור הצריכה להיעבר במזיד לעולם כדי לחייב מלקות. לפי זה, התנאי של ביטול העשה בידיים לא משום שהביטול עשה הוא חלק מן המחייב של מלקות אלא משום דביטול עשה בידיים מבטיח שהאדם עובר את הלאו באופן תמידי. כלומר, אם העשה רק בטל מאיליה ע"י אונס, האדם לא יהא במצב של עבירת הלאו במזיד לעולם. תוצאת איסור המקורי שבא מחמת עבירת הלאו היא במזיד אבל המשכת תוצאת איסור שנגרם ע"י ביטול העשה מאיליה אינה נחשבת כעבירת לאו במזיד.

מהלך זה החדש יעזור בהבנת הגמרא הזאת בחולין קמא. בענין לאו של שילוח הקן שניתק לעשה:

א"ל שלח אפילו מאה פעמים, תשלח אין לי אלא לדבר הרשות, לדבר מצוה מנין, ת"ל תשלח מכל מקום. א"ל ר' אבא בריה דרב יוסף בר רבא רב כהנא, אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח, הא לאו הכי הוה אמינא לדבר מצוה לא. עשה ולא תעשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. לא צריכא דעבר ושקלה לאם, דלאו עבריה, עשה הוא דאיכא, לייתי עשה ולידחי עשה קמ"ל. הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו, אלא למאן דתני בטלו ולא בטלו כמה דלא שחטה לא עבריה ללאו.

משפט האחרון של הגמ' משמע שלפי מ"ד בטלו ולא בטלו הלאו לא נגמר ועובר עליו בתמידות עד ביטול העשה. בגלל זה, כל זמן דלא נשחט האם החיוב של שילוח הקן נובע ממצות עשה ול"ת. רש"י (שם ד"ה אלא

¹ עיין ערוך לנר (מכות ד: ד"ה בגמרא ליתן) לעוד נ"מ בתחום של לאו שאין בו מעשה לחקירה זו האם הלאו והעשה מהווים שני חלקים נפרדים של החיוב מלקות או חלק אחד

למאן דתני) מפרש את הגמ' על דרך זו לומר שהלאו לא נגמר, וז"ל: "וה"נ כל זמן שלא שחטה לא עבריה ללאו דבעמוד ושלח והפטר קאי ואכתי לאו ועשה הוא ולא בעי קרא כלל לדבר מצוה". השאגת אריה (סי' פ"א ד"ה ובעל כרחך) ג"כ מסביר את גמ' זו באופן זה לומר שעדיין עובר על הלאו כל זמן דלא נתבטל העשה, וז"ל: "ה"פ דלא עבר ללאו לגמרי כלומר דוודאי עבר ללאו מיד בנטילתו כיון שלא נטלה ע"מ לשלח, אלא שאכתי לא נתבטל הלאו לגמרי מלעבור עליו על להבא ועדיין הלאו תלוי ועומד ולא פקע לגמרי, דאם ביטלו כגון שהרג לאם בידים אכתי עובר עוד פעם ב' בלאו דלא תקח ועל עשה של שלח תשלח וזה ברור". וכמו שפירשנו לעיל, עובר על הלאו באופן תמידי כיון דהלאו מוגדר כתוצאת איסור והמשכת תוצאה זו עובר את הלאו כל רגע ורגע עד דנפסקת התוצאה ע"י קיום העשה. לפי פירוש זה שתירוצן הגמ' הוא שהלאו מוגדר כתוצאת איסור ולכן עובר עליו באופן תמידי, למה הגמ' תולה את התירוצן על מ"ד בטלו ולא בטלו? מה הקשר בין הגדרת הלאו כתוצאת איסור והשיטה של בטלו ולא בטלו? לפי מהלך החדש אפשר לתרץ שיסוד של שיטת בטלו ולא בטלו הוא שהלאו מוגדר כתוצאת איסור. התנאי של ביטול העשה בידים לפי מ"ד בטלו ולא בטלו רק כדי להבטיח שעובר במזיד על תוצאת איסור לעולם. לכן מסתבר למה הגמ' תולה את הגדרת הלאו כתוצאת איסור על שיטת בטלו ולא בטלו.

וכן אפשר לפרש את שיטת רמ"ה הנ"ל ע"פ מהלך זה. הרמ"ה כתב: "הרי [הלאו ועשה] כחדא מילתא וכאילו הלאו התחלת העבירה והעשה גמר העבירה". לעיל פירשנו שרמ"ה סובר שמלבד הלאו גם העשה מהווה חלק מן המחייב של מלקות, וג"כ סובר שהלאו והעשה מהווים חלק א' של המחייב מלקות דהיינו דהם נחשבים כמעשה עבירה אחד. אבל לאור מהלך זה, אפשר לפרש את הרמ"ה באופן אחר. אולי הוא סובר שרק הלאו מחייב מלקות אבל הביטול העשה נחשב כ"גמר עבירה" כיון דביטול העשה נחשב כביטול הלאו עצמו במזיד לעולם.

ג. לא דמי ללאו דחסימה

לפי מהלך ג', סיבת הפטור מלקות ללאו הניתק לעשה היא שלא כזה לא דמי ללאו דחסימה. הגמ' במכות יג: נותן סיבה זו להסביר את הפטור מלקות של לאו הניתק לעשה. הפירוש הכי פשוט של סיבה זו דלא דמי

ללאו דחסימה הוא דזה דין בגדר של הלאו עצמו ולא תלוי במקרה מסוים, האם האדם קיים את העשה ותיקן את הלאו (מהלך א') או האם האדם גומר את המחייב של מלקות (מהלך ב').

נ"מ בין מהלך ג' ומהלכים א' וב' הוא אם אפשר שלא א' שניתק לעשה יהא חייב מלקות במקרים מסויימים ופטור ממלקות במקרים אחרים. אם הפטור מלקות תלוי בקיום העשה בפועל, או בשביל שהעשה פועל כתיקון או בשביל שהמחייב השלם של מלקות ג"כ כולל את ביטול העשה, הפטור רק שייך במקרה שהעשה באמת מקויים. ברם, אם הפטור מלקות שייך לגדר הלאו, כל לאו צריך דין א' בכל מקרים – או תמיד חייב מלקות או תמיד פטור ממלקות.

על דרך זו, כמה ראשונים סוברים שהפטור מלקות של לאו הניתק לעשה או תמיד שייך ללאו מסויים או תמיד לא שייך. לדוגמא, תוספות (תמורה ד: ד"ה הרי אונס) מפרש את ההו"א שבגמ' שם ע"פ יסוד זה שהפטור מלקות של לאו הניתק לעשה שייך לכל מקרים של הלאו, אפילו מקרים שאינם ניתקים לעשה. תוס' פוטר ממלקות את כל המקרים של הלאו ד"לא תאחר" כיון דמקרה של מקדים מעשר לתרומה ניתקת לעשה אע"פ שמקרה אחרת של הלאו, מקדים תרומה לביכורים, לא ניתקת לעשה. ז"ל תוס': "לאו שניתק למקצתו אמרי' דניתק כולו". באופן דומה, רמב"ם (הל' מלוה ולוה ג:ד) פוטר ממלקות את כל המקרים של הלאו דגביית משכון שלא כדין, בין משכון דעני בין משכון דעשיר, מדין לאו הניתק לעשה אע"פ שרמב"ם בהלכה הבאה (שם ג:ה) כותב בפירושו דהעשה של "השב תשיב" רק שייך לגביית משכון של עני.

בכיוון ההפוך, רש"י (תמורה ד: ד"ה לשנא אחרינא) מצטט גירסא אחרת בגמ' שם שמניחה שפטור מלקות של לאו הניתק לעשה מעולם לא שייך ללאו שאינו ניתק לעשה בכל המקרים שלו, אפילו במקרים של הלאו שכן ניתק לעשה. לפי גירסא זו, הפטור מלקות של לאו הניתק לעשה אף פעם לא שייך ללאו דתמורה אפילו כשהלאו ניתק לעשה של "הוא ותמורתו יהיה קודש" כיון שיש מקרים של תמורה, דהיינו תמורה של ציבור ושל שותפין, שאינם ניתקים לעשה זה. אף ששיטה זו המצוטטת ברש"י נראית כהיפוך שיטות תוספות ורמב"ם הנ"ל, כל השיטות אלו נובעות מאותו יסוד שהפטור מלקות של לאו הניתק לעשה הוא דין בגדר

הלאו. בגלל זה, החיוב מלקות לא תלוי במקרים שונים של הלאו אלא תמיד חייב מלקות או תמיד פטור ממלקות.

אליבא דמהלך ג' שיסוד הפטור מלקות של לאו הניתק לעשה הוא דהלאו לא דמי ללאו דחסימה, יש מחלוקת בנוגע לסיבת הפטור:

1. סתם גזירת הכתוב

על דרך זו, קהילת יעקב (תמורה ס' ד') סובר שיש שיטה ג' בסוגיא שחולקת על שיטות של קיימו ולא קיימו (מהלך א') ובטלו ולא בטלו (מהלך ב'). הוא מסביר ששיטה זו סוברת שהפטור מלקות של לאו הניתק לעשה הוא סתם גזירת הכתוב שלאו שיש קשר עם מצות עשה לא דמי ללאו דחסימה דחסר קשר עם שום מצות עשה. קהילת יעקב מביא ראיות לשיטה זו מכמה אמוראים וראשונים שפוטרים לאוין ממלקות מדין לאו הניתק לעשה במקרים שחסרים קשר משמעותי בין הלאו והעשה.

ראיה אחת היא משיטת אמוראים המצוטטת בגמ' מכות (יד:-טו). שסוברת שפטור ניתק לעשה שייך אף כשהעשה קודם ללאו, וראיה אחרת מתוספות (תמורה ד: ד"ה וכל לאו) שסוברים שהפטור מלקות של ניתק לעשה שייך אף כשהלאו והעשה אינם סמוכין זה אצל זה בתורה שבכתב. בהבאת ראיות אלו, הקהילת יעקב מניח שאין יחס משמעותי בין הלאו והעשה במקרים אלו של עשה קודם ללאו ואינם סמוכין ולכן הוכיח שיסוד הפטור מלקות ע"כ הוא סתם גזירת הכתוב. תוס' שם תולה את שייכות הפטור מלקות של ניתק לעשה במקרה של לאו ועשה אינם סמוכין על שייכות הפטור לעשה במקרה שאין האדם מקיים את העשה בידים. השאלה היא, מה הקשר בין שייכות הפטור ניתק לעשה במקרים אלו להסביר למה הם תלויים הא בהא? ע"פ יסוד שלו, קהילת יעקב מתרץ שהם קשורים כיון שהפטור של ניתק לעשה רק שייך למקרים אלו אם יסוד הפטור הוא סתם גזירת הכתוב שלאו דלא דמי ללאו דחסימה פטור ממלקות. כמו דאין יחס משמעותי בין הלאו והעשה במקרה שאינם סמוכין, גם אין יחס משמעותי בין קיום עשה שאין ביד האדם לקיים ועבירת הלאו כיון דעשה כזה אין יכול לתקן את הלאו ולהיות חלק מן המחייב של מלקות. לכן הפטור מלקות רק שייך למקרים אלו אם יסוד הפטור הוא סתם גזיה"כ.

2. לאו אינו חמור

דרך אחרת אליבא דמהלך ג' היא שדין של לא דמי ללאו דחסימה הוא סימן דהלאו אינו חמור ולכן פטור ממלקות. כלומר, עצם העובדה דלאו מסויים פטור ממלקות במקרה אחד משום דניתק לעשה הוא סימן דלאו זה אינו חמור ולכן הלאו פטור ממלקות אפילו במקרים דאין הלאו ניתק לעשה. המשנה למלך (הל' מלוה ולוה ג:ד) מסביר על דרך זו את הרמב"ם שם שפוטור ממלקות את כל המקרים של הלאו דגביית משכון שלא כדין משום לאו ניתק לעשה אע"פ דהעשה של "השב תשיב" רק שייך לגביית משכון של עני, וז"ל: "וסבור הייתי לומר דכיון דלאו זה הוא כולל עני ועשיר ומקצת הלאו ניתק לעשה דהיינו היכא דמשכון לעני מיקלש קליש לאו זה ואינו לוקה אף היכא דמשכון עשיר דליכא נתוק". הרי מבואר מדבריו שסיבת הפטור מלקות היא דהלאו אינו חמור.

השאלה שיש להעלות על דרך זו היא, למה פטור מלקות במקרה אחד משום דניתק לעשה פועל כסימן דלאו זה אינו חמור? אפשר לתרץ דדרך זו מבוססת על כמה מהמהלכים האחרים הנזכרים לעיל. לפי דרך זו, יש ב' שלבים לפטור מלקות של לאו הניתק לעשה. שלב א': אחד מן המהלכים הנ"ל, כגון מהלך א' דקיום עשה פועל כתיקון של הלאו. ברם, שלב זה רק מסביר את הפטור מלקות במקרים דהלאו ניתק לעשה. שלב ב': זה דלאו מסויים ניתק לתיקון ע"י קיום העשה לבד הוא סימן דלאו זה אינו חמור ולכן תמיד פטור ממלקות, אפילו במקרים דהלאו אינו ניתק לעשה.

דרך אחת להסביר עוד את שלב א' היא לפי המהלך הנ"ל של תיקון מכאן ולהבא. כלומר, זה דחויב מלקות של לאו מסויים ניפטר ע"י תיקון הגברא לבד, למרות דעצם עבירה לא ניתקן, הוא סימן דהלאו אינו חמור. ברם, לפי מהלכים הנ"ל של תיקון למפרע, הפטור מלקות של ניתוק לעשה אינו סימן דהלאו אינו חמור כיון דעצם העבירה נעקר למפרע ע"י קיום העשה. יוצא לפי פירוש זה דכמה סוגים של ניתק לעשה הם סימנים דהלאו אינו חמור וכמה סוגים אינם סימנים דהלאו אינו חמור. על דרך זו, אפשר להסביר כמה ראשונים שלפעמים סוברים שלאו הניתק לעשה במקרה א' פטור ממלקות אפילו במקרים אחרים דהלאו אינו ניתק לעשה

ולפעמים סוברים דהפטור מלקות רק שייך במקרה דהלאו ניתק לעשה². כיון דראינו לעיל שראשונים מסויימים סוברים שיש סוגים שונים של ניתוק לעשה, אפשר שסתירות אלו הן תוצאה של סוגים שונים של ניתוק לעשה המפעילים במקרים שונים. כלומר, ניתוק לעשה מסוג של תיקון מכאן ולהבא שהוא סימן דהלאו אינו חמור פוטר את הלאו ממלקות בכל מקרים של הלאו. ברם, ניתוק לעשה מסוג של תיקון למפרע שאינו סימן דהלאו אינו חמור רק פוטר את הלאו במקרה דהלאו ניתק לעשה.

---

² לדוגמא, עיין רמב"ם הל' מלוה ולוה (ג:ד) בניגוד לרמב"ם תמורה (א:א) ונערה בתולה (א:ז). עיין משנה למלך מלוה ולוה (שם) שמקשה סתירה זו לפי הרמב"ם, ואכמ"ל.